

UNITAS DEI

- *en alternativ modell för Guds väsen och inkarnationen*

Introduktion

Den klassiska treenighetsläran – som formulerades under 300–400-talen och kom att dominera den kristna västvärldens teologi – bygger på antagandet att Gud i sitt eviga väsen består av tre distinkta hypostaser, tre personer: Fadern, Sonen och den helige Ande. Dessa ses inte som tre gudar, utan som tre personer i ett och samma gudomliga väsen. Denna modell, ofta kallad den trinitariska dogmen, har blivit så etablerad att den i många sammanhang betraktas som själva definitionen av kristen tro.

Men är detta en absolut sanning? Eller är det en tolkning? Det vi vet, är att Gud är större än vår förståelse och att våra mänskliga begrepp är otillräckliga för att greppa det eviga och oskapade. Treenighetsläran är en tolkning – ett sätt att försöka förstå Bibelns vittnesbörd, Jesu liv och Guds verk i världen. Men det betyder inte att det är den enda möjliga eller mest logiska tolkningen.

Den här texten erbjuder ett alternativ: en modell som utgår från att Guds väsen är en odelbar helhet – evig, oföränderlig och självexisterande – och att de benämningar vi möter i Bibeln, såsom Fadern, Sonen och den helige Ande, är funktionella och relationella uttrycksformer som uppträder i mötet med människan och skapelsen, snarare än eviga distinktioner inom Guds eget väsen.

Med andra ord: vi ser och förstår Gud genom det jordiska perspektivet – genom inkarnationen, genom relation, genom språk – men detta säger inte nödvändigtvis något om hur Gud är i sig självkriidet himmelska och eviga. Vi vet att Jesus bad till Fadern, talade om Anden, visade på relationer. Men dessa relationer är verkliga i historien, inte nödvändigtvis i evigheten. De är uttryck för Guds personliga närvaro i tid och rum, inte för en inre struktur inom Guds väsen.

Ett försök till logisk och hel bibelsyn

Den här modellen bygger på övertygelsen att Gud är logisk, konsekvent och pålitlig i sitt väsen, och att detta också bör speglas i vår teologi. Den vill förena tron på att Jesus är sann Gud och sann människa med ett helhetligt synsätt på Guds odelbarhet – och samtidigt visa hur Bibelns relationella språk kan förstås utan att leda till ett splittrat gudsbegrepp.

Texten är skriven för den som söker efter ett alternativ till den dogmatiska treenighetsläran, utan att ge upp Bibelns vittnesbörd, Jesu unika natur eller den helige Andes verklighet. Det är ett försök att tänka troget, men fritt – och att ta Bibelns språk på allvar, samtidigt som vi erkänner våra mänskliga begränsningar.

Guds väsen

Guds väsen är en helhet – ett evigt och odelbart varande. Det består inte av tre skilda identiteter, utan är ett enda oskapat väsen som manifesterar sig på olika sätt i sin relation till skapelsen och till människan Jesus Kristus. De benämningar som traditionellt används i treenighetsläran – Fadern, Sonen och den helige Ande – kan i denna modell förstås som olika uttrycksformer eller uppenbarelser av det enda gudomliga väsendet, inte som tre separata väsen.

Guds uttrycksformer

I denna förståelse är Fadern det eviga ursprunget, den helhet som rymmer all gudomlig verklighet – oföränderlig, osynlig och allomfattande. Den helige Ande är Guds väsen närvarande och verksam i det andliga och i det skapade rummet – en osynlig förbindelse mellan det eviga och det timliga. Ur vårt mänskliga perspektiv kan Fadern, Sonen och den helige Ande uppfattas som distinkta “personer”, eftersom vi upplever deras handlingar och relationer på olika personliga sätt. Men, alla tre – Fadern, Sonen och Anden – är EN “person” (Gud) om man nu vill använda ordet “person”.

I den klassiska dogmen översätts hypostasis ofta som "person", men i denna modell används ordet enbart analogt – inte för att antyda tre separata medvetanden i Gud, utan för att beskriva olika uttrycksformer av det enda, gudomliga väsendet

Gud är kärlek

Gud ÄR kärlek – och inte beroende av yttre bekräftelse för att visa detta. Ur ett mänskligt perspektiv behöver kärlek ett "jag" och ett "du" för att existera. Men detta är en följd av vår begränsning i tid, relation och beroende. Ur Guds eget perspektiv – det eviga, himmelska – finns inte denna nödvändighet. Gud är kärlek i sitt väsen, inte som ett resultat av yttre relationer utan som ett uttryck för sin odelbara och självexisterande verklighet.

Vi kan inte fullt ut förstå hur kärlek kan existera utan ett "du" och ett "jag", men Gud inte är beroende av något utanför sig själv för att vara det han är. Kärleken är inte något Gud gör, utan något Gud är – i sitt väsen, evigt och fullkomligt. Därför är det inte nödvändigt att förstå Gud som tre fristående "personer" för att kärleken ska vara verklig.

Språkets begränsningar

Detta betyder inte att det inte finns relationella uttryck i Guds väsen, men detta är endast sett ur vårt mänskliga, jordiska, begränsade perspektiv (det är ur det perspektiv även Jesus talar till oss). Ur det himmelska perspektivet finns ingen relation inom Guds väsen – Gud är helt odelbar och en enhet. Relationerna Fadern, Sonen och Ande är alltså ett uttryck som endast gäller ur vårt mänskliga, jordiska perspektiv, ett sätt för oss att begripa och uppleva Gud.

De namn vi använder – Fadern, Sonen och den helige Ande – är jordiska försök att beskriva det gudomliga så begripligt som möjligt utifrån vår begränsade horisont. Som Paulus säger, "ännu ser vi såsom en gåtfull spegelbild. Då ska vi se ansikte mot ansikte". Det vi kallar "treenigheten" är alltså inte en beskrivning av hur Gud är i sig själv, utan hur vi möter Gud med vår mänskliga erfarenhet.

Jesus, som Guds inkarnerade närvaro, talar med vårt språk och i våra bilder. Han använder liknelser för att förklara det oförklarliga. På samma sätt talar han om Fadern, Sonen och Anden – inte för att dela upp Gud i tre, utan för att förmedla Guds odelbara verklighet till begränsade människor. Det är på detta vis Jesus i sin mänskliga natur är bunden att göra. Att Gud talar och betar sig på detta relationella vis är en konsekvens av hans begränsning genom inkarnationen.

Jesus – Gud i mänsklig gestalt

Jesu kropp, född av Maria, är en verklig och skapad mänsklig kropp, verksam i tid och rum, begränsad av fysiska villkor såsom hunger, smärta, trötthet och känslor. Men denna kropp rymmer ett inre som inte har sitt ursprung i det skapade.

Jesu inre – hans själ och ande – är inte format av kroppens intryck, utan är Guds eget eviga och heliga väsen, verksam i och genom hans medvetande. Jesus är alltså inte sammansatt av en mänsklig själ åtskild från Gud, och en gudomlig ande som verkar utifrån, utan hela hans inre verklighet är förankrad i det gudomliga.

Det innebär att den gudomliga naturen (Guds väsen) genomsyrar hans inre utan att störas av kroppens sinnesintryck. Därför var Jesus alltid i samklang med sin gudomliga natur. Det fanns ingen inre splittring, även om hans mänskliga natur kunde frestas.

Inkarnationen och passiv kenosis

Inkarnationen innebär att Gud tar plats i det mänskliga – inte genom att upphöra att vara Gud, utan genom att samtidigt fullt ut bli människa. Det gudomliga väsendet träder in i en verkligt mänsklig kropp och lever under samma villkor som varje människa.

Traditionellt har man i teologin talat om kenosis – att Jesus avstår från vissa gudomliga attribut för att kunna födas och leva som människa (Fil 2:7: “Han utblottade sig själv”). I denna modell ges en ny och logisk innebörd till detta begrepp genom det som här kallas *passiv kenosis*.

Passiv kenosis innebär inte att Gud väljer att avstå från sin gudomliga natur, utan att det finns en aspekt av mänsklig existens som Gud, när han blev människa, inte kunde välja bort: nämligen att varje människa genom livet måste lära känna sig själv genom tillväxt och erfarenhet.

Det är inte en brist i Guds väsen, utan en logisk följd av att bli sann människa. Gud är inte ologisk – och eftersom det tillhör människans väsen att gradvis komma till självförståelse, kunde Gud, i det ögonblick han blev människa, inte välja något annat än att gå denna väg.

Detta är passiv kenosis: en begränsning som inte beror på vilja, utan på att det är en nödvändig konsekvens av att bli människa på riktigt.

Gud själv är alltså Jesu inre verklighet – hans själ och ande – men denna gudomliga verklighet är till en början inte fullt medveten om sig själv i den mänskliga hjärnan, den mänskliga naturen.

Precis som varje människa formas genom erfarenheter, språk och relationer, behöver även Jesu mänskliga medvetande växa i insikt. Det är alltså inte Guds väsen som förändras, utan det mänskliga kroppsliga medvetandet som successivt upptäcker det som redan finns där – Guds fullhet i hans inre.

Om Jesus någonsin blir fullt medveten om detta i sitt mänskliga medvetande går naturligtvis inte att veta. Men, det vi ser i evangelierna är att han stegvis uttrycker en ökande medvetenhet om sin identitet och sitt uppdrag.

Därför kan vi förstå bibelordet om att Jesus “växte till i vishet, i ålder och i välvilja inför Gud (anm. sitt sanna väsen) och människor” (Luk 2:52), att han i sin mänskliga medvetenhet blev alltmer varse om sitt gudomliga “Jag”.

Det är inte ett uttryck för splittring i hans väsen, utan för det under av inkarnationen: att Gud verkligen blev människa, med allt vad det innebär.

Skillnaden mellan Jesus och oss

Hos oss människor påverkas och formas våra själar av de intryck vi får till oss genom våra kroppar och andar. Våra “Jag” växer och präglas av dessa intryck. Till skillnad från Jesus är vår ande skild från Gud, även om Guds Ande kan komma oss nära och samverka med vår ande. – Gud närvarande i det immanenta från det transcendenta.

I Jesus ser vi något unikt. Hans kropp är verkligt mänsklig, och hans hjärna mottar kroppens intryck såsom alla människors hjärnor gör. Hans medvetande präglas därmed av verklig mänsklig erfarenhet, hans mänskliga natur.

Men hans inre – själ och ande – är inte en skapad andlig varelse som formats genom livets påverkan. Hans inre är Gud själv – Guds väsen, verksam i honom.

Inre dialog och mänsklig erfarenhet i Jesus

Precis som vi människor ibland kan uppleva en inre dialog eller till och med konflikt inom oss själva – när vårt intellekt kanske vill en sak men kroppen reagerar annorlunda, eller när vår vilja står emot våra känslor – så kan vi föreställa oss att Jesus mänskliga medvetande hade en liknande dynamik.

Det är mänskligt att ibland känna sig delad eller inte helt samstämd inombords, till exempel när man vill sova men kroppen är vaken, eller när man önskar hälsa men ändå blir sjuk. Denna inre spänning är inte ett tecken på att vi är uppdelade i olika personer, utan på att vår mänskliga natur är komplex och sammansatt av olika aspekter som samspelar och ibland motsäger varandra.

När Jesus ber till Fadern, eller talar om sig själv och Fadern som två, kan det i denna modell förstås som en inre relation mellan hans mänskliga medvetande – präglad av kroppens begränsningar – och det gudomliga väsendet som är helt närvarande i honom.

Hans mänskliga sida, med sina naturliga behov och erfarenheter, riktar sig i tillit och lydnad till det eviga ursprunget inom honom. På så vis uppträder han som en son inför en Fader – inte därför att de är två olika

varelser, utan för att det mänskliga underordnar sig det gudomliga, som en levande relation inom det enhetliga väsendet.

Detta förklarar varför Jesus, i sin mänsklighet, med mänskliga begrepp, kan tala om Fadern och Sonen som skilda, utan att det innebär att Gud är uppdelad.

När Jesus ber gör han det alltså i sin mänskliga natur till sin gudomliga. Han talar, på sätt och vis, med sig själv – något även vi gör ibland. Vi är inte heller alltid eniga med oss själva. Skillnaden är att i Jesus är denna inre dialog en verklig och helig kommunikation mellan ett begränsat mänskligt medvetande och det oföränderliga gudomliga väsendet inom honom.

Inte modalism – en tydlig skillnad

Detta synsätt är inte detsamma som klassisk modalism eller sabellianism, som menade att Gud är en enda person som visar sig i tre olika tidsbundna roller – först som Fadern, sedan som Sonen, och därefter som Anden. Denna så kallade seriemodell kritiserades av den tidiga kyrkan som otillräcklig, eftersom den inte tillät Gud att vara verksam som Fader, Son och Ande samtidigt.

Men den modell som presenterats här är inte seriell, och inte heller rollbaserad. Den utgår från att Gud ständigt är närvarande och verksam i det skapade – utan att detta förutsätter tre olika personer i Guds väsen. Det handlar inte om att Gud byter gestalt, utan att det ena och odelbara Gudsväsendet uppfattas på olika sätt samtidigt ur den jordiska erfarenheten.

Det handlar alltså om att skilja mellan hur Gud är i sig själv (en odelbar och enhetlig verklighet) och hur Gud upplevs av oss i tid och rum. Relationerna är därmed inte inbyggda i Guds väsen, utan uppstår i mötet mellan det eviga och det skapade – i inkarnationen, i Jesu liv, i Andens verkan.

Sammanfattning

Fadern, Sonen och den helige Ande är inte tre olika varelser eller separata identiteter, utan uttryck för ett och samma gudomliga väsen – en odelbar och evig verklighet. Dessa tre benämningar är funktionella aspekter av Gud som hjälper oss att förstå och relatera till honom utifrån vår mänskliga, jordiska begränsning.

- **Fadern** är ursprunget, källan och helheten.
- **Sonen** är Guds väsen i mänsklig gestalt, verksam genom Jesus.
- **Anden** är Guds osynliga närvaro i det skapade och andliga.

Ur det eviga, himmelska perspektivet finns inte dessa relationer eller distinktioner inom Gud – Gud är helt och fullt en och odelbar. Relationerna är därför inte reella egenskaper i Gud själv, utan ett sätt för oss jordiska människor att strukturera och förstå Guds väsen i tid och rum.

Inkarnationen innebär en fasövergång där Ordet, som var hos Gud och var Gud, träder in i det mänskliga medvetandet och verkligheten. Det är i denna övergång från det himmelska till det jordiska perspektivet som de relationella uttrycken Fadern, Sonen och Ande får sin mening och möjlighet att erfarnas.

Tillsammans uttrycker dessa tre aspekter ett och samma väsen – en Gud som är både evig och verksam i tiden, både bortom världen och samtidigt djupt närvarande i världen genom Jesus Kristus.

Jämförelse mellan Unitas Dei-modellen och klassisk treenighetslära

Fråga	Unitas Dei	Klassisk treenighetslära
Guds väsen	Ett odelbart, evigt och självexisterande väsen.	Ett väsen (ousia) i tre eviga personer (hypotaser).
Antal personer i Gud	En personlighet, ett medvetande.	Tre personer med distinkta relationer, men en i väsen.
Fadern, Sonen, Anden	Funktionella och relationella uttrycksformer av samma väsen.	Tre distinkta personer i evig gemenskap.
Personligheten hos Anden	Samma som Guds/Sonens/Faderns – en enda gudomlig personlighet.	En egen person, skild från Fadern och Sonen, men av samma väsen.
Jesus och Gud	Jesu kropp är mänsklig; hans inre är Gud själv.	Jesus är en person med både gudomlig och mänsklig natur (utan sammanblandning).
Inkarnationen	Gud blir sann människa genom att träda in i en kropp, och begränsas därmed till tillväxt i insikt.	Guds Son blir människa utan att förlora sin allvetenhet eller makt (beroende på tolkning).
Kenosis (utblottelse)	Passiv: Gud kan inte välja att vara allvetande i en mänsklig hjärna, utan måste växa i insikt.	Aktiv: Sonen avstår frivilligt från vissa gudomliga privilegier.
Bön och relation mellan Jesus och Fadern	Jesu mänskliga medvetande talar till det gudomliga väsendet i honom. En inre, verklig dialog.	Sonen ber till Fadern som en person till en annan person inom Gud.
Treenigheten	Inte verklig i Gud i sig, utan en pedagogisk, relationell och historisk uppenbarelse.	En evig realitet i Guds inre väsen.
Guds kärlek	Är Guds väsen – inte beroende av yttre relationer för att existera.	Är evig relation mellan Fadern, Sonen och Anden (perichoresis).
Hur Gud upplevs	Som Fader, Son, och Ande – olika uppenbarelsesformer i tid och rum.	Som Fader, Son och Ande – tre eviga personer som alltid är verksamma.
Modalism?	Nej – inte tidsbundna roller, utan samtidiga uttrycksformer av ett och samma väsen.	Nej – modalism avvisas, eftersom treenigheten är verklig i Guds väsen.

UNITAS DEI-modellen i korthet

Gud som en person – ett odelbart väsen

Unitas Dei-modellen betonar att Gud är en enda person — ett odelbart, evigt medvetande. Detta står i kontrast till den klassiska treenighetsläran som talar om tre personer i ett väsen. Din utgångspunkt är att det finns bara ett Jag i Gud, vilket är Guds absoluta och oföränderliga väsen.

Konflikten mellan det himmelska och det jordiska perspektivet

Det himmelska perspektivet är Guds egen eviga verklighet — en odelbar, oföränderlig och fullkomlig enhet. Det jordiska perspektivet är vår mänskliga erfarenhet och språk, som nödvändigtvis är begränsat och tidsbundet.

Detta innebär att när Gud uppenbarar sig i världen — särskilt i Jesus Kristus — så måste Guds väsen “översättas” till språk och bilder som vi kan förstå, vilket innebär att Gud “kläs” i relationella och funktionella termer såsom Fadern, Sonen och Ande.

Jesus som Gud med två naturer – jaget och hjärnan

Jesus har två naturer i en person:

- **Den gudomliga**, som är Guds eviga medvetande och väsen, oföränderligt och alltid närvarande i honom.
- **Den mänskliga**, hans fysiska och psykiska mänskliga natur, som tar emot intryck, upplever tid och rum, och gradvis växer i självmedvetande om det gudomliga jaget.

Detta gör det möjligt att förstå Jesu bön, relation till Fadern och Anden, och hans växande insikt som uttryck för den mänskliga naturens begränsningar och utveckling, samtidigt som hans gudomliga jag är intakt och odelbar.

Språkets begränsningar och Guds mysterium

Vi måste acceptera att vårt språk och vår mänskliga förmåga att tänka är otillräckliga för att fullt ut greppa Guds väsen. Därför använder Bibeln och Jesus sig av bilder och relationella uttryck som fungerar pedagogiskt för oss, men som inte nödvändigtvis speglar Guds eviga natur i sig själv.